

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

Кафедра адміністративного, цивільного та господарського права і процесу

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Завідувач кафедри,

доктор юридичних наук, професор

Ніщимна С.О.

« ____ » _____ 201__ р.

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

**«Актуальні проблеми адміністративного права та процесу»
для підготовки фахівців на третьому (освітньо-науковому) рівні
вищої освіти за спеціальністю 081 «Право»**

Чернігів - 2020

Анотація

Адміністративне право є однією з галузей правової науки, а також однією з фундаментальних юридичних дисциплін, яка передбачає вивчення загальних закономірностей адміністративно-правового регулювання суспільних відносин, науково обґрунтованих рекомендацій і пропозицій, спрямованих на зміну, вдосконалення адміністративно-правових норм і, насамперед, на підвищення їх ефективності. Детальне вивчення та глибоке осмислення адміністративного права дає можливість розуміти мету, сутність та завдання сучасного вітчизняного державного управління, особливості його функціонування, механізм оптимізації та інше.

Сучасний період розвитку адміністративного права характеризується посиленням зв'язків теорії з реаліями життя, коли практика поступово набуває визначального значення у вирішенні теоретичних проблем в адміністративній сфері функціонування держави. В юридичній літературі цьому питанню приділяють недостатньо уваги. Проте розробка методології пізнання адміністративно-правових явищ дає змогу розв'язувати важливі проблеми, такі як компетенція суб'єктів владних повноважень джерела і нормативна основа організації державного управління, адміністративного законодавства тощо.

Ця дисципліна тісно переплітається з теорією держави і права, конституційним правом, трудовим правом, кримінальним правом та іншими дисциплінами. Знання, отримані під час вивчення таких дисциплін як «Історія держави і права», «Теорія держави і права», «Конституційне право України» слугують основою для вирішення питань Загальної та Особливої частин адміністративного права, що, в свою чергу, сприяє подальшому ознайомленню з широким діапазоном суспільних відносин управлінського характеру, насамперед у сфері функціонування виконавчої влади, а також у сфері забезпечення прав і інтересів громадян та інших суб'єктів права.

Вирішальне значення для формування нової національної доктрини адміністративного права має переосмислення фундаментальних засад теорії адміністративного права та процесу, які будуть досліджені під час опанування зазначеної дисципліни «Актуальні проблеми адміністративного права та процесу»

Мета курсу

Мета курсу полягає у сприянні формуванню основних положень національного законодавства в галузі адміністративного права та процесу, виокремленні і аналізу основних проблем, що виникли в процесі реформування адміністративного права та впровадженні ключових положень адміністративного процесу.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі повинні:

знати :

- сутність актуальних проблем сучасного адміністративного права, його зв'язок з державним управлінням та публічним адмініструванням;
- діюче адміністративне законодавство;

- поняття, функції та принципи публічного управління;
- систему виконавчої влади, правове положення суб'єктів, що її здійснюють;
- проблеми діяльності публічної адміністрації;
- можливість удосконалення форм та методів публічного управління;
- основні методи дослідження проблем адміністративного права;
- проблемні питання адміністративного права і практики його застосування;
- концептуальні підходи до формування доктрини адміністративного права;
- предмет, метод та систему адміністративного права;
- адміністративно-правовий статус суб'єктів адміністративного права;
- структуру адміністративно-процесуального права;
- структуру адміністративних проваджень;

вміти:

- тлумачити та застосовувати чинне адміністративне законодавство;
- правильно використовувати в практичній діяльності методи публічного управління;
- планувати навчальну і виховну роботу своєї професійно-педагогічної діяльності;
- самостійно здійснювати наукове дослідження в області проблем застосування окремих норм адміністративного права;
- визначити проблемні питання предмету, методу адміністративного права, коло проблем, які піднімаються при реформуванні системи органів виконавчої влади, державної служби, сфери державного контролю, сфери адміністративної відповідальності, а також прав, свобод та законних інтересів громадян.
- сформулювати цілісне уявлення про становлення та розвиток українського адміністративного права;
- опрацювати джерела адміністративного права;
- орієнтуватися в концептуальних підходах до формування предмету, методу та системи адміністративного права;
- самостійно застосовувати методологію адміністративного права;
- аналізувати адміністративно-правові норми;
- визначити теоретичні та практичні проблеми адміністративного статусу суб'єктів адміністративного права;
- визначити місце адміністративного процесу в правовій системі;
- теоретично обґрунтувати характерні особливості процесуальних та процедурних норм;
- окреслити структуру адміністративно-процесуального права.

Організація навчання Тематичний план

№ тем и	Назви розділів і тем	Кількість годин									
		Денна форма					Заочна форма				
		Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
			Л	СЗ	ПЗ	СР		Л	СЗ	ПЗ	СР
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Розділ 1. Теоретичні положення адміністративного права.											
1.	Сучасний стан та проблеми розвитку адміністративного права України, як галузі публічного права	15	2		4	9	15	2		1	12
2.	Правові проблеми удосконалення організації та діяльності публічної адміністрації.	15	2		4	9	15	2		1	12
Всього за розділ 1		30	4		8	18	30	4		2	24
Розділ 2. Службове право та державне управління.											
3.	Основні положення службового права як складової теорії адміністративного права	15	2		4	9	15	1		2	12
4.	Актуальні проблеми адміністративного права у реформуванні державного управління	15	2		4	9	15	1		2	12
Всього за розділ 2		30	4		8	18	30	2		4	24
Всього за 2-й семестр (з/ф)											
Розділ 3. Адміністративна відповідальність											
5.	Адміністративна відповідальність: проблеми теорії і практики	14	2		4	8	14	1		2	11
6.	Оновлення інституту відповідальності у сфері адміністративно-правового регулювання	16	2		4	10	16	1		2	13
Всього за розділ 3		30	4		8	18	30	2		4	24
Розділ 4. Адміністративний процес											
7.	Актуальні проблемні питання становлення адміністративного судочинства в Україні	16	2		4	10	16	1		2	13
8.	Судові рішення та порядок їх оскарження в адміністративних справах. Особливості апеляційного і касаційного оскарження	14	2		4	8	14	1		2	11
Всього за розділ 4		30	4		8	18	30	2		4	24
За 3-й семестр (з/ф)											
Усього годин		120	16		24	72	120	10		14	96

Завдання до практичних занять

Практичні заняття

Підготовка до практичного заняття передбачає опрацювання матеріалів (текстів) необхідних для успішного виконання практичних завдань. Отже, ваші бали залежать від вашої попередньої підготовки.

Тема 1. Сучасний стан та проблеми розвитку адміністративного права України, як галузі публічного права

Питання для обговорення.

1. Адміністративне право у юридично-галузевій класифікації
2. Актуальні питання адміністративного права на сучасному етапі розвитку науки адміністративного права
3. Історія становлення адміністративного права
4. Проблеми визначення предмету правового регулювання адміністративного права
5. Збагачення змісту предмету адміністративного права
6. Розвиток методу адміністративного права
7. Поняття принципів сучасного адміністративного права України.
8. Зміст поділу адміністративного права на загальну та особливу частину та його основні недоліки.
9. Система сучасного адміністративного права України
10. Джерела та систематизація адміністративного законодавства України

Практичні завдання.

(Кейс-завдання):

- 1) З наведених прикладів виберіть відносини, що регулюються адміністративним правом:
 - надходження на військову службу за контрактом;
 - реєстрація в якості фізичної особи підприємця;
 - придбання автомобіля і реєстрація у сервісних центрах МВС;
 - укладення шлюбу;
 - передача державного майна в оперативне управління;
 - вибори Президента України.
- 2) Дайте визначення внутріорганізаційних відносин, що є предметом адміністративного права (адміністративно-правового регулювання). Які їх характерні ознаки та особливості?
- 3) Наведіть два-три приклади внутрішньоорганізаційні відносин стосовно діяльності Офісу Президента України, Уряду України, місцевих органів виконавчої влади.
- 4) В системі адміністративного права як галузі права та навчальної дисципліни виділяють Загальну, Особливу і іноді Спеціальну частини. Вкажіть,

які ознаки (Критерії) покладені в основу такого поділу. Визначте, до якої частини відносяться норми, що містяться в наступних нормативних правових актах: Кодекс України про адміністративні правопорушення, ЗУ «Про вищу освіту», ЗУ «Про державну службу».

5) На основі декількох (на вибір) нормативних правових актів адміністративного законодавства, прийнятих за останні 2 роки, виявіть тенденції розвитку адміністративного права.

Контрольні питання

1. Адміністративне право як:
 - Галузь права.
 - Галузь законодавства.
 - Галузь юридичної науки.
 - Навчальна дисциплін.
2. Поняття адміністративного права
3. Поява перших адміністративних норм
4. Перехід від поліцейського до адміністративного права
5. Становлення адміністративного права в Україні
6. Сучасний етап розвитку адміністративного права в Україні
7. Предмет адміністративного права
8. Коло суб'єктів адміністративного права
9. Формування груп суспільних відносин що входять до предмета адміністративного права
10. Метод адміністративного права
11. Трансформації методу адміністративного права

Завдання для самостійної роботи (теми рефератів або ессе, або презентації тощо)

1. Оновлення суспільного призначення адміністративного права на засадах Конституції України.
2. Обґрунтування необхідності уточнення предмета адміністративного права.
3. Предмет адміністративного права та його обумовленість змінами в Українському суспільстві.
4. Нові складові предмету адміністративного права.
5. Оновлення методу адміністративного права.
6. Відмежування методів адміністративно-правового регулювання та методів діяльності публічної адміністрації.
7. Нові погляди на способи адміністративно-правового регулювання управлінських відносин.
8. Обґрунтування поділу адміністративного права за принципом інституційності.
9. Форми і тенденції систематизації адміністративного законодавства
10. Адміністративна юстиція – новий інститут адміністративного права.

Література: основна № 1-9; допоміжна № 2, 4, 3, 5, 7, 10, 18, 22, 27, 32.

Тема 2. Правові проблеми удосконалення організації та діяльності публічної адміністрації.

Питання для обговорення.

1. Публічне адміністрування: поняття, основні види та предметна сфера. Зміст та співвідношення базових понять: «публічна адміністрація», «управління», «державне управління», «публічне управління», «публічний менеджмент».

2. Державне управління як вид публічного адміністрування: поняття, основні характеристики.

3. Публічне адміністрування і адміністративне право. Правові засади публічного адміністрування.

4. Адміністративна реформа як інструмент забезпечення ефективності публічного адміністрування(поняття, види, особливості реалізації в Україні).

5. Публічна влада та публічне адміністрування.

6. Предметна сфера публічного адміністрування.

7. Принципи і закони публічного адміністрування.

8. Роль публічного адміністрування у розбудові демократичної, правової та соціальної держави в Україні.

Практичні завдання.

На сторінках наукових видань непоодинокими є висновки про те, що чинна публічна адміністрація в Україні не повною мірою відповідає стратегічному курсу держави до демократії та європейських стандартів належного врядування, обґрунтовується необхідність подальшого реформування публічної адміністрації в Україні.

На підставі аналізу стратегій та концепцій реформування системи публічної влади в Україні, а також існуючих проектів концепцій визначте завдання та напрями реформування публічної адміністрації в Україні. Сформулюйте та обґрунтуйте власну точку зору щодо перспектив адміністративної реформи в Україні.

Голова державної обласної адміністрації видав розпорядження про звільнення з посади керівника територіального управління національної поліції та тимчасово доручив виконання його обов'язків одному із своїх заступників.

Дайте юридичну оцінку законності дій голови обласної державної адміністрації.

На підставі аналізу повноважень та законодавчих принципів взаємодії Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого

самоврядування складіть схему структури системи публічного адміністрування у Чернігівській області.

На обласній установчій конференції було прийнято рішення про створення обласного громадського об'єднання «Громадська злагода». Обраний на конференції голова об'єднання підготував документи для державної реєстрації та надіслав їх поштою до Міністерства юстиції України. Через деякий час документи були повернуті із Міністерства та надійшла відповідь з відмовою у державній реєстрації громадського об'єднання. Причиною відмови вказувалась відсутність відомостей про засновників, а також те, що керівництво об'єднання звернулось не за адресою.

Дайте юридичний аналіз ситуації. Проаналізуйте законодавство у сфері державної реєстрації та визначте суб'єктів і порядок державної реєстрації громадських об'єднань, у тому числі регіональних.

Міністр юстиції підписав накази про:

- 1) розподіл обов'язків між заступниками міністра;
- 2) затвердження Положення про Державну архівну службу України;
- 3) створення Головного територіального управління юстиції у Харківській області;
- 4) затвердження Положення про Головні територіальні управління юстиції;
- 5) затвердження Положення про Координаційний центр з надання правової допомоги;
- 6) створення у структурі Міністерства нових управлінь та відділів;
- 7) затвердження Типового положення про бюро правової допомоги;
- 8) притягнення до дисциплінарної відповідальності заступника керівника Державної архівної служби України та наказ про проведення перевірки Служби;
- 9) запровадження в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах режиму особливих умов;
- 10) затвердження Положення про структурні підрозділи апарату Міністерства;
- 11) скасування акта Головного територіального управління юстиції як такого, що суперечить Конституції України, іншим актам законодавства та актам Міністерства;
- 12) затвердження Положення про центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Зробіть юридичний аналіз наведених правових актів щодо їх законності.

С. було затримано працівниками Національної поліції за вчинення дрібного хуліганства о 21 год. Його дружина одразу повідомила про це,

зателефонувавши на єдиний телефонний номер системи БПД, та просила надати її чоловіку адвоката. Однак їй відмовили, посилаючись на те, що після 21 год. регіональні центри БПД не працюють. До того ж для отримання такої безоплатної допомоги потрібне повідомлення безпосередньо від затриманої особи, а від родичів такі заявки не приймаються. Також дружині роз'яснили, що послугами безоплатної вторинної правової допомоги можуть скористатися виключно малозабезпечені громадяни, та порадили звернутися до приватного адвоката.

Проаналізуйте ситуацію. Чи правомірно відмовили у наданні безоплатної вторинної правової допомоги? Хто має право на безоплатну вторинну правову допомогу?

Адвокат Р. виявив бажання надавати безоплатну вторинну правову допомогу, для чого залишив Координаційному центру БПД заяву, копії паспорта, реєстраційного номера облікової картки платника податків та свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю.

Однак його заяву залишили без розгляду та попросили надати копію диплома про вищу юридичну освіту та довідку Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури відповідного регіону про відсутність дисциплінарних стягнень. У Центрі БПД зазначили, що лише після надання цих документів адвокат буде допущений до участі у конкурсі.

Проаналізуйте ситуацію. Які документи потрібні для участі у конкурсі з відбору адвокатів, які залучаються для надання безоплатної вторинної правової допомоги? Який порядок проведення цього конкурсу?

Література: основна № 1-9; допоміжна № 2, 4, 3, 5, 7, 10, 18, 22, 27, 32.

Тема 3. Основні положення службового права як складової теорії адміністративного права

Питання для обговорення.

1. Поняття публічної служби
2. Види публічної служби
3. Обмеження при проходженні публічної служби
4. Державна служба, як різновид публічної служби. Посада в державній службі
5. Основні проблеми законодавчого врегулювання публічної служби.
6. Проблеми класифікації видів публічної служби.
7. Проблеми систематизації законодавства про державну службу.
8. Служба в органах місцевого самоврядування – вид публічної служби
9. Зарубіжний досвід публічного адміністрування
10. Правові джерела публічної служби

11. Стратегія розвитку законодавства про публічну службу в контексті його адаптації до стандартів Європейського Союзу

12. Місце пенітенціарної служби в системі публічного адміністрування у сфері юстиції

Практичні завдання:

1. Проаналізуйте дефініцію поняття «публічна служба» згідно зі ст.3 КАС України. Вкажіть недоліки дефініції.

2. Назвіть приклади законів країн-членів ЄС, в яких міститься визначення поняття «публічна служба», дайте правовий аналіз.

Теми наукових рефератів і повідомлень:

1. Поняття та природа публічної служби.
2. Історія розвитку державна служба в Україні.
3. Організація державної служби в актах Української Народної Республіки.
4. Позитиви і недоліки радянського періоду державної служби.
5. Основні проблеми формування публічної служби в Україні.
6. Поняття і характеристика джерел публічної служби.
7. Поняття публічної служби як суспільно-корисної діяльності.
8. Основні підходи до класифікації публічної служби
9. Поняття і зміст принципів публічної служби.
10. Державна служба як публічно-правовий інститут.
11. Адаптація публічної служби до стандартів Європейського Союзу.

1. Заповніть порівняльну таблицю видів служби.

Ознаки	Види служби			військова
	Цивільна служба	Мілітаризована служба	патронатна	
1.Зміст служби 2.Галузь право, як регулює службові права. 3. Спосіб заміщення посад. 4.Наявність спец. звань.				

2. Проаналізуйте тексти Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 р. Встановіть, які новели законодавчого регулювання інституту державної служби містить новий закон. Запишіть.

3. Із запропонованих варіантів виберіть ті, які належать до принципів державної служби:

1) верховенство закону; 2) пріоритетності запобіжних заходів; 3) добросовісності; 4) політична нейтральність; 5) невідворотності відповідальності

за вчинення корупційних правопорушень; б) рівний доступ до державної служби; 7) політична неупередженість.

Обґрунтуйте доцільність їх закріплення в новому законі.

4. Заповніть порівняльну таблицю видів служби.

Критерії \ Види службовців	Публічний службовець	Держ. політичний. діяч
Вступ на посаду		
Проходження служби		
Термін перебування на службі		
Припинення службових відносин		
Відповідальність		

4. Вкажіть, хто з даного переліку осіб відноситься до державних службовців (відповідь обґрунтуйте):

1) секретар ради; 2) ректор університету; 3) інспектор санітарно-епідеміологічної служби; 4) головний лікар комунальної лікарні; 5) поліцейський; 6) заступник начальника Державної фіскальної служби України; 7) міський голова.

Контрольні запитання:

1. Які ознаки, характерні для державної служби?

2. Які види державної служби?

3. Які ознаки притаманні для мілітаризованої державної служби?

4. Яка відмінність загальної і спеціальної цивільної служби?

5. Які європейські стандарти публічної служби використано у новому Законі України «Про державну службу»?

Література: основна № 1-9; допоміжна № 2, 4, 3, 5, 7, 10, 18, 22, 27, 32.

Тема 4. Актуальні проблеми адміністративного права у реформуванні державного управління

Питання для обговорення:

1. Реформа державного управління в Україні: особливості, напрями і актуальні проблеми.

2. Вдосконалення організаційної структури виконавчої влади.

3. Компетенція органів виконавчої влади: проблеми розмежування, оптимізації та реалізації.

4. Правові механізми підвищення ефективності державного управління.

5. Розвиток соціальної орієнтації виконавчої влади (підвищення якості і доступності державних послуг).

6. Забезпечення відкритості державного управління та реалізація принципів електронного уряду.

7. Протидія корупції у сфері державного управління.

Практичні завдання:

1. Ознайомитися з основною та додатковою літературою за темою практичного заняття.

2. Ознайомитися з нормативними матеріалами по темі практичного заняття.

Теми для круглого столу до практичного заняття:

1. Поняття і ознаки сучасної адміністративної реформи.

2. Причини й умови, що впливають на характер сучасної адміністративної реформи.

3. Напрями і методи проведення сучасної адміністративної реформи.

4. Види і етапи сучасної адміністративної реформи.

5. Досвід проведення сучасних адміністративних реформ у зарубіжних країнах.

6. Адміністративна реформа у Великобританії і Новій Зеландії.

7. Адміністративна реформа в США.

8. Адміністративна реформа у Франції.

9. Адміністративна реформа в Німеччині.

10. Спроба адміністративної реформи в СРСР (адміністративна децентралізація Н.С. Хрущова).

11. Організація виконавчої влади і державної служби в Україні.

12. Органи публічного управління в сучасній Україні як об'єкт і суб'єкт адміністративної реформи.

13. Особливості причин і умов проведення сучасної адміністративної реформи в Україні.

14. Концепція адміністративної реформи в Україні: розробка і реалізація.

15. Етапи проведення адміністративної реформи в Україні.

16. Цілі та основні об'єкти реформування системи державного управління.

17. Характеристика основних напрямків адміністративної реформи в Україні.

18. Механізми управління проведенням адміністративної реформи в Україні.

19. Підвищення ефективності реалізації адміністративних функцій держави.

20. Підвищення якості і забезпечення доступності державних послуг.

21. Взаємодія виконавчої влади і громадянського суспільства.

22. Електронний уряд як напрям адміністративної реформи.

23. Протидія корупції в системі виконавчої влади.

24. Сучасний етап проведення адміністративної реформи: особливості та перспективи реалізації.

Література: основна № 1-9; допоміжна № 2, 4, 3, 5, 7, 10, 18, 22, 27, 32.

Тема 5. Адміністративна відповідальність: проблеми теорії і практики

Питання для обговорення.

1. Адміністративна відповідальність: поняття та основні характеристики.
2. Дискусійні питання співвідношення адміністративної та фінансової відповідальності.
3. Нормативна регламентація адміністративної відповідальності: проблеми і перспективи.
4. Проблеми правової регламентації адміністративної відповідальності в окремих сферах суспільних відносин
5. Поняття, особливості та принципи адміністративної відповідальності. Її місце в системі юридичної відповідальності.
6. Поняття та ознаки адміністративного правопорушення
7. Юридичний склад адміністративного правопорушення. Об'єкт та об'єктивна сторона адміністративних проступків. Суб'єкти та суб'єктивна сторона адміністративних проступків
8. Адміністративні стягнення та їх види. Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх за вчинення адміністративних проступків.
9. Процедура накладення адміністративних стягнень.

Практичні завдання.

Заповніть таблицю

Критерії	Види відповідальності		
	адміністративна	кримінальна	цивільна
Нормативна підстава			
Перед ким настає			
Суб'єкти відповідальності			
Характер санкцій			

Задача:

1. Головний лікар військового госпіталю полковник Гусев Н. із сином Сергієм, якому виповнилось 16 років, на службовій машині з водієм Птічкиним в суботу 29 липня 2013р. виїхав на полювання. Після полювання вони розпалили багаття. У зв'язку з цим головний лісничий Суслов склав три протоколи про порушення правил пожежної безпеки в лісах. Тут же на місці він виніс одну постанову на трьох осіб про накладення штрафу із конфіскацією зброї.

Дайте правову оцінку цієї ситуації.

Контрольні запитання:

1. Назвіть принципи адміністративної відповідальності та розкрийте їх зміст.
2. У чому особливість адміністративної відповідальності неповнолітніх, військовослужбовців, іноземців?

3. Які перспективи удосконалення та подальшої систематизації законодавства про адміністративну відповідальність.

4. Назвіть ознаки адміністративного правопорушення.

5. Охарактеризуйте нормативне регулювання адміністративної відповідальності.

Література: основна № 1-9; допоміжна № 2, 4, 3, 5, 7, 10, 18, 22, 27, 32.

Тема 6. Оновлення інституту відповідальності у сфері адміністративно-правового регулювання

Питання для обговорення.

1. Нормативно-правове регулювання адміністративної відповідальності
2. Суб'єкти адміністративної відповідальності
3. Юридичні особи – суб'єкти адміністративної відповідальності.
4. Сучасні тенденції розвитку інституту адміністративної відповідальності за кордоном
5. Розмежування адміністративних і кримінальних проступків: постановка проблеми
6. Адміністративні стягнення та вдосконалення їх правового регулювання

Практичні завдання.

Теми для круглого столу до практичного заняття:

1. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері інформації
2. Удосконалення адміністративного законодавства, яке встановлює відповідальність за правопорушення у сфері інтелектуальної власності в Україні.
3. Сучасні тенденції розвитку інституту адміністративної відповідальності за кордоном
4. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення.
5. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства у сфері виконання покарань
6. Юридична природа відповідальності у сфері адміністративно-правового регулювання
7. Уточнення визначення поняття та класифікації підстав адміністративної відповідальності
8. Різновиди адміністративних правопорушень та особливості адміністративної відповідальності юридичних осіб
9. Штраф як найпоширеніший вид адміністративних стягнень та його застосування
10. Економічні санкції: питання їх правової природи
11. Особливості адміністративної відповідальності осіб, що обіймають посади в державних органах
12. Розвиток загальних положень провадження в справах про адміністративні правопорушення

13. Уточнення складу учасників провадження та розвиток їх правового статусу

14. Удосконалення процедур провадження

Література: основна № 1-9; допоміжна № 2, 4, 3, 5, 7, 10, 18, 22, 27, 32.

Тема 7. Актуальні проблемні питання становлення адміністративного судочинства в Україні

Питання для обговорення.

1. Система адміністративних судів України.
2. Організаційна структура адміністративних судів України.
3. Статус суддів адміністративних судів України.
4. Принципи адміністративного судочинства.
5. Автоматизована система документообігу адміністративного суду.
6. Фіксування адміністративного процесу.
7. Юрисдикція адміністративних судів.

Практичні завдання.

Підготуйте реферати на тему:

1. «Адміністративний процес: поняття, особливості, значення»
2. «Суб'єкти адміністративного процесу: права та обов'язки»
3. «Громадяни як суб'єкти адміністративного процесу»
4. «Суб'єкти адміністративно – процесуальної діяльності: суди, поліція та інші державні органи уповноважені розглядати адміністративні справи.»
5. Інші суб'єкти адміністративного процесу: адвокат (захисник), свідок, експерт, перекладач, поняті, спеціаліст.

Література: основна № 1-9; допоміжна № 2, 4, 3, 5, 7, 10, 18, 22, 27, 32.

Тема 8. Судові рішення та порядок їх оскарження в адміністративних справах. Особливості апеляційного і касаційного оскарження

Питання для обговорення.

1. Поняття та види судових рішень в адміністративних справах.
2. Законність і обґрунтованість судового рішення.
3. Порядок ухвалення судових рішень, їх форма.
4. Повноваження суду при вирішенні справи.
5. Залишення позовної заяви без розгляду.
6. Зупинення та поновлення провадження у справі.
7. Закриття провадження у справі.
8. Зміст рішення і ухвали.
9. Окремі ухвали суду.
10. Додаткове судові рішення.

Практичні завдання.

Підготуйте реферати на тему:

1. Роз'яснення судового рішення.
2. Право на апеляційне оскарження.
3. Порядок і строки апеляційного оскарження.
4. Повноваження суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги на судове рішення.
5. Право на касаційне оскарження.
6. Порядок і строки касаційного оскарження.
7. Повноваження суду касаційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги на судове рішення.
8. Особливості виконання судових рішень адміністративних судів.

Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять, поглиблення та закріплення знань, одержаних на лекціях та практичних (семінарських) заняттях, вироблення навичок самостійного пошуку додаткових знань у процесі підготовки до наступних практичних (семінарських) занять, модулів та екзамену і є невід'ємною складовою процесу вивчення навчальної дисципліни.

Її зміст визначається робочою навчальною програмою, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача.

Зміст самостійної роботи студентів з дисципліни складається із таких видів робіт:

- підготовка до усіх видів поточного і підсумкового контролю, у тому числі практичних (семінарських) занять, контрольних робіт і екзамену;
- самостійне опрацювання окремих тем навчальної дисципліни чи їх окремих питань, що не розглядалися у лекційному курсі;
- виконання творчих завдань шляхом написання наукових рефератів (есе) та їх презентація на практичних заняттях або засіданнях наукового гуртка;
- участь у студентських конференціях, підготовка й опублікування тез виступу, наукового повідомлення чи статті;

З метою поглиблення знань із дисципліни, прищеплення навичок самостійної роботи з літературою пропонується виконання індивідуальних творчих завдань у вигляді написання наукових рефератів. Написання реферату займає важливе місце у процесі організації самостійної роботи студентів і є важливим засобом поглиблення знань з навчальної дисципліни. Реферати стимулюють до більш глибокого вивчення предмета, розвивають вміння користуватися навчальною літературою і законодавством, складати бібліографію.

Реферати виконуються на основі самостійного вивчення рекомендованої літератури і законодавства, перелік яких не обмежує ініціативи студента і його можливостей у використанні більш широкого кола наукових досліджень. До літератури відносяться: першоджерела; підручники і навчальні посібники; наукові дослідження (монографії, наукові статті та ін.)

Реферати виконуються за складеним планом, який має таку структуру: Вступ. У вступі необхідно обґрунтувати актуальність обраної теми дослідження, сформулювати фундаментальну проблему, якій присвячена робота, провести аналіз рівня дослідженості проблем, визначити мету та завдання дослідження.

Основна частина. В основній частині слід окреслити 2 – 3 проблемні питання, на розкриття яких повинен бути спрямований зміст наукового реферату. Рекомендується поділити основний матеріал на розділи, які, в свою чергу, можна поділити на підрозділи, що мають закінчуватися логічними висновками. Наведені у роботі цитати повинні мати посилання на джерело, де необхідно вказати прізвище, ім'я, по батькові, назву роботи, місто і рік видання.

Висновки. На завершення необхідно зробити загальні висновки за змістом дослідження.

Список використаних джерел. Список вивчених і використаних у роботі джерел законодавства та літератури подається в алфавітному порядку.

З проблем, досліджених у наукових рефератах, студенти можуть підготувати і виголосити доповіді під час проведення практичних занять або засідань наукового студентського гуртка.

Порядок оцінювання

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається як сума балів поточного, підсумкового контролю (максимум 60 балів), яка сумується до кількості балів, які отримав здобувач на екзамені (максимум 40 балів). Поточний контроль - це оцінювання навчальних досягнень здобувача (рівень теоретичних знань та практичні навички з тем) під час проведення аудиторних занять, організації самостійної роботи, на консультаціях (під час відпрацювання пропущених занять чи за бажанням підвищити попереднє оцінювання) та активності здобувача на занятті. Поточний контроль реалізується у формі опитування, виступів на семінарських(практичних) заняттях, експрес-контролю, контролю засвоєння навчального матеріалу, запланованого на самостійне опрацювання здобувачем тощо. Форми участі здобувачів у навчальному процесі, які підлягають поточному контролю:

- виступ з основного питання; - усна доповідь;
- доповнення, запитання до того, хто відповідає;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття;
- аналіз законодавства та монографічної літератури;
- письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи, реферати тощо);
- самостійне опрацювання тем;
- підготовка тез, конспектів навчальних або наукових текстів;
- систематичність роботи на семінарських заняттях, активність під час обговорення питань.

Критерії оцінювання

Усних відповідей:

- повнота розкриття питання;
- логіка викладання, культура мови;
- емоційність та переконаність;
- використання основної та додаткової літератури.

Письмових завдань:

- повнота розкриття питання;
- цілісність, системність, логічність, уміння формулювати висновки;
- акуратність оформлення письмової роботи.

Поточний контроль – контроль активності здобувачів

№ п/п	Найменування контрольного заходу	Максимальна кількість балів (денна/заочна)
1	Виступ з питання семінарського (практичного) заняття	до 5/ 8,5 балів
2	Підготовка реферату	До 5/8,5 балів
3	Доповнення до відповіді на питання	до 2/3,5 балів
4	Участь у науково-дослідній роботі (роботі конференцій, студентських наукових гуртків та проблемних груп, підготовці публікацій, участь в конкурсах тощо).	до 10 балів
5	Формулювання дискусійних питань та участь у диспуті	до 5/8,5 балів
6	Бліц-опитування	до 2/3,5 балів

Схема нарахування балів та критерії оцінювання знань

Аудиторна робота, поточне тестування та самостійна робота								Підсумковий контроль (екзамен)	Підсумкова кількість балів
Розділ 1		Розділ 2		Розділ 3		Розділ 4		40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8		
7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5		
60									

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Значення оцінки ECTS	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою	
					екзамен	залік
90-100	A	відмінно	Студент (курсант) виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили.	Високий (творчий)	відмінно	
82-89	B	добре	Студент (курсант) вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи та задачі в стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна.	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре	зараховано
75-81	C		Студент (курсант) вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок.			
64-74	D	задовільно	Студент (курсант) відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання та розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.	Середній (репродуктивний)	задовільно	
60-63	E		Студент (курсант) володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні			
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	Студент (курсант) володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.	Низький (рецептивний-продуктивний)	незадовільно	незараховано
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту	Студент (курсант) володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання та відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.			

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
64-74	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Орієнтовні питання до іспиту

1. Адміністративне право у юридично-галузевій класифікації.
2. Актуальні питання адміністративного права на сучасному етапі розвитку науки адміністративного права.
3. Історія становлення адміністративного права.
4. Проблеми визначення предмету правового регулювання адміністративного права.
5. Розвиток методу адміністративного права.
6. Поняття принципів сучасного адміністративного права України.
7. Зміст поділу адміністративного права на загальну та особливу частину та його основні недоліки.
8. Система сучасного адміністративного права України.
9. Джерела та систематизація адміністративного законодавства України
10. Поняття та види адміністративно-правових відносин.
11. Ознаки адміністративно-правових відносин.
12. Структура та зміст адміністративно-правових відносин.
13. Класифікація адміністративно-правових відносин.
14. Адміністративно-правові відносини та юридичні факти.
15. Підстави виникнення, зміни і припинення адміністративних правовідносин.
16. Публічне адміністрування: поняття, основні види та предметна сфера. Зміст та співвідношення базових понять: «публічна адміністрація», «управління», «державне управління», «публічне управління», «публічний менеджмент».
17. Державне управління як вид публічного адміністрування: поняття, основні характеристики.
18. Публічне адміністрування і адміністративне право. Правові засади публічного адміністрування.
19. Адміністративна реформа як інструмент забезпечення ефективності публічного адміністрування (поняття, види, особливості реалізації в Україні).

20. Публічна влада та публічне адміністрування.
21. Предметна сфера публічного адміністрування.
22. Принципи і закони публічного адміністрування.
23. Роль публічного адміністрування у розбудові демократичної, правової та соціальної держави в Україні.
24. Поняття публічної служби.
25. Види публічної служби.
26. Обмеження при проходженні публічної служби.
27. Державна служба, як різновид публічної служби. Посада в державній службі.
28. Основні проблеми законодавчого врегулювання публічної служби.
29. Проблеми класифікації видів публічної служби.
30. Проблеми систематизації законодавства про державну службу.
31. Служба в органах місцевого самоврядування – вид публічної служби.
32. Зарубіжний досвід публічного адміністрування.
33. Правові джерела публічної служби.
34. Стратегія розвитку законодавства про публічну службу в контексті його адаптації до стандартів Європейського Союзу
35. Місце пенітенціарної служби в системі публічного адміністрування у сфері юстиції
36. Реформа державного управління в Україні: особливості, напрями і актуальні проблеми.
37. Компетенція органів виконавчої влади: проблеми розмежування, оптимізації та реалізації.
38. Правові механізми підвищення ефективності державного управління.
39. Розвиток соціальної орієнтації виконавчої влади (підвищення якості і доступності державних послуг).
40. Забезпечення відкритості державного управління та реалізація принципів електронного уряду.
41. Поняття державної служби, державного службовця і державній посаді.
42. Принципи державної служби.
43. Сутність службової діяльності.
44. Види державної служби.
45. Реформа державної служби України: проблеми, цілі, завдання, напрямки діяльності.
46. Боротьба з корупцією в системі державної служби.
47. Адміністративна відповідальність: поняття та основні характеристики.
48. Нормативна регламентація адміністративної відповідальності: проблеми і перспективи.
49. Проблеми правової регламентації адміністративної відповідальності в окремих сферах суспільних відносин.
- 50.5. Поняття, особливості та принципи адміністративної відповідальності. Її місце в системі юридичної відповідальності.

51.Юридичний склад адміністративного правопорушення. Об'єкт та об'єктивна сторона адміністративних проступків. Суб'єкти та суб'єктивна сторона адміністративних проступків

52.Адміністративні стягнення та їх види. Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх за вчинення адміністративних проступків.

53.Процедура накладення адміністративних стягнень.

54.Нормативно-правове регулювання адміністративної відповідальності.

55.Суб'єкти адміністративної відповідальності.

56.Юридичні особи – суб'єкти адміністративної відповідальності.

57.Сучасні тенденції розвитку інституту адміністративної відповідальності за кордоном.

58.Розмежування адміністративних і кримінальних проступків: постановка проблеми.

59.Адміністративні стягнення та вдосконалення їх правового регулювання

60.Поняття адміністративного судочинства.

61.Поняття адміністративної юстиції.

62.Принципи адміністративного судочинства.

63.Стадії адміністративного судочинства.

64.Система адміністративних судів.

65.Поняття та види судових рішень в адміністративних справах.

66.Порядок ухвалення судових рішень, їх форма.

67.Повноваження суду при вирішенні справи.

68.Апеляційне та касаційне оскарження.

69.Особливості виконання судових рішень адміністративних судів.

Політика академічної доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення принципів академічної доброчесності:

- складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;
- не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших курсантів (студентів, слухачів);
- не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань курсантів (студентів, слухачів).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Загальне адміністративне право: підручник / Грищенко І. С., Мельник Р. С., Пухтецька А. А. та інші; за аг. ред. І. С. Грищенка. Київ : Юрінком Інтер, 2017. 568 с.

2. Задихайло О. А. Адміністративне право України (Загальна частина): навч. посіб. Харків: Право, 2017. 314 с.

3. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.

4. Адміністративне право: навчальний посібник для здобувачів вищої освіти; за аг. ред. В. М. Гаращука. Харків: Право, 2017. 174 с.

Допоміжна:

1. Адміністративне право: підручник; НУ «ЮАУ ім. Ярослава Мудрого»; за заг. ред.: Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, В. В. Зуй. 2-ге вид., переробл. та допов. Харків: Право, 2013. 656 с.

2. Адміністративне процесуальне право: навч. посіб. / Т. П. Мінка. С. М. Альфьоров, Р. В. Миронюк та ін.; за заг. ред. Т. П. Мінки. Харків: Право, 2013. 352 с.

3. Адміністративне судочинство: навчальний посібник / за заг. ред. проф. О. П. Рябченко. 2-ге вид., перероб. і доп. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 304 с.

4. Декларація про державний суверенітет України: Декларація від 16.07.1990 № 55-ХІІ (поточна редакція від 16.07.1990) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/55-12> – Заголовок з екрана.

5. Інструкція з оформлення посадовими особами установ виконання покарань та слідчих ізоляторів матеріалів про адміністративні правопорушення : Наказ Міністерства юстиції України 08.09.2015 № 1674/5 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1091-15> – Заголовок з екрана.

6. Інструкція з оформлення протоколів про військові адміністративні правопорушення : Наказ Міністерства оборони України 19.05.2015 № 222 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0656-15> – Заголовок з екрана.

7. Кодекс адміністративного судочинства України : Кодекс України від 06.07.2005 № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України від 09.09.2005 — 2005 р., № 35, / 35-36, 37 /, стор. 1358, ст. 446.

8. Кодекс адміністративного судочинства України: Науково-практичний коментар / С. В. Ківалов, О. І. Харитоновна, О. М. Посенюк, М. Р. Аракелян та ін.; За ред. С. В. Ківалова, О. І. Харитоновної. – Х.: Одиссей, 2005. – 552 с.

9. Кодекс України про Адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-Х // Відомості Верховної Ради УРСР від 18.12.1984 – 1984 р., № 51, ст. 1122.

10. Кодекс України про адміністративні правопорушення : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 10 берез. 2015 р.:(офіц. текст). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2015. – 284 с.

11. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI // Відомості Верховної Ради України від 30.08.2013 – 2013 р., / № 34-35 /, стор. 1802, стаття 458.

12. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
13. Мельник Р. С., Бевзенко В. М. Загальне адміністративне право: навчальний посібник; за заг. ред. Р.С. Мельника. Київ: Ваіте, 2014. 376 с.
14. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Міжнародний документ від 16.12.1966 (поточна редакція) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043 – Заголовок з екрана.
15. Основи адміністративного права України: навч.-метод. посіб. / Л. Р. Біла-Тіунова та ін.; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса : Фенікс, 2015. 120 с.
16. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI (поточна редакція від 05.01.2017) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> – Заголовок з екрана.
17. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України від 01.12.1994 № 264/94-ВР // Відомості Верховної Ради України від 27.12.1994 – 1994 р., № 52, стаття 455.
18. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 08.07.2011 № 3671-VI // Відомості Верховної Ради України від 20.04.2012 – 2012 р., № 16, стор. 702, стаття 146.
19. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 № 1798-VIII (поточна редакція від 21.12.2016) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1798-19> – Заголовок з екрана.
20. Про громадські об'єднання : Закон України від 22 березня 2012 року № 4572-VI // Відомості Верховної Ради України від 04.01.2013 – 2013 р., № 1, стор. 2, стаття 1.
21. Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001 № 2235-III // Відомості Верховної Ради України від 30.03.2001 – 2001 р., № 13, стаття 65.
22. Про Державну кримінально-виконавчу службу України : Закон України від 23.06.2005 № 2713-IV // Відомості Верховної Ради України від 29.07.2005 – 2005 р., № 30, стор. 1214, стаття 409.
23. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII // Відомості Верховної Ради України від 22.01.2016 – 2016 р., № 4, стор. 60.
24. Про державну таємницю : Закон України від 21.01.1994 № 3855-XII // Відомості Верховної Ради України від 19.04.1994 – 1994 р., № 16, стор. 422, стаття 93.
25. Про дорожній рух : Закон України від 30.06.1993 № 3353-XII / Відомості Верховної Ради України від 03.08.1993 – 1993 р., № 31, стаття 338.
26. Про доступ до публічної інформації : Закону України від 13.01.2011 № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України від 12.08.2011 – 2011 р., № 32, стор. 1491, стаття 314.
27. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 № 4004-XII // Відомості Верховної Ради України від 05.07.1994 – 1994 р., № 27, стаття 218.

28. Про запобігання корупції : Закону України від 14.10.2014 № 1700-VII // Відомості Верховної Ради України від 05.12.2014 – 2014 р., № 49, стор. 3186, стаття 2056.

29. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : Наказ Міністерства внутрішніх справ України 06.11.2015 № 1376 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15> – Заголовок з екрана.

30. Про звернення громадян : Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР // Відомості Верховної Ради України від 19.11.1996 – 1996 р., № 47, стаття 256.

31. Про зону надзвичайної екологічної ситуації : Закон України від 13.07.2000 № 1908-III // Відомості Верховної Ради України від 20.10.2000 – 2000 р., № 42, стаття 348.

32. Про імміграцію : Закон України від 7 червня 2001 року // Відомості Верховної Ради України від 12.10.2001 – 2001 р., № 41, стаття 197.

33. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 № 794-VII // Відомості Верховної Ради України від 28.03.2014 – 2014 р., № 13, стор. 828, стаття 222.

34. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України від 09.10.2015 – 2015 р., / № 40-41 /, стор. 1970, стаття 379.

35. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб : Закон України від 09.04.1992 № 2262-XII // Відомості Верховної Ради України від 21.07.1992 – 1992 р., № 29, стаття 399.

36. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI / Відомості Верховної Ради України від 18.05.2012 – 2012 р., / № 19-20 /, стор. 833, стаття 179.

37. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII (поточна редакція від 05.01.2017) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1697-18> – Заголовок з екрана.

38. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради України від 29.07.2016 – 2016 р., № 31, стор. 7, ст. 545.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Вісник Верховного Суду України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/>

2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>

3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

4. Право України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://pravoua.com.ua/ua/index.php?linkmy=golovna>

5. Правовий експерт [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://lawexpert.com.ua>

6. Український юридичний портал [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.zakoni.com.ua>

7. Український юрист [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://ukrjurist.com/>

8. Урядовий кур'єр [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://ukurier.gov.ua/uk/>